

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TARSADALMI HETILAP

A NÉGY HAZAI EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy íven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Órálló melléklete, minden kéthétben.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KÓVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár
Pozsony, Konvent-utca 11. szám.

KIADÓHIVATAL:

HORNYÁNSZKY VIKTOR
hirlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára egész évre 8 kor., félévre 4 kor., negyedévre 2 k. A „Hivatalos Közlemények” melléklettel egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor. — A Hiv. Közl. a főlappal együtt egész évre 4 kor. — A Hiv. Közl.-t az anyaegyházak és felsőbb rendű iskolák ingyen kapják. Ára az Órálló megrendelőinek 2 kor., külön 4 kor.

TARTALOM: Olvasóinkhoz. — LXII. tétel. — A theologiai tanári vizsgálatról. *Dr. Szlávik Mátyás.* — Szemle. — Tárcsa: Társadalom és erkölcsiség. *Kapri Béla.* — Oktatásügy. — Külföldi krónika: Az Eszakamerikai Egyesült-Államok lutheri jellegű gyülekezeteinek statisztikája. — Egyházi élet. — Irodalom. — Szerkesztői üzenetek.

Olvasóinkhoz.

Az „Evangelikus Órálló” első öt számát több ezer példányban küldöttük szét, hogy híveink egy egész havi folyam után ítélhessenek tartalmáról és irányáról. A következő számot azonban már csupán megrendelőink kapják. Ajánlatos tehát, hogy a ki a lapot megkedvelte s lételet, munkáját egyházunk érdekében állónak tartja, árát minél előbb küldje be a kiadóhivatalnak, mert ezentúl csak korlátozott példányszámmal rendelkezünk.

A lap megrendelésének feltételeit a homlok-lapon kiki megolvashatja. *Lelkészek, tanárok, tanítók öt, egész évre rendelt példány után tiszteletpéldányra tarthatnak számot.*

Ujlag felhívjuk a közfigyelmet arra, hogy a „Hivatalos Közlemények”-ben a pályázathirdetéseket egyszer minden díj nélkül teszszük közzé.

A szerkesztőség és kiadóhivatal.

LXII. tétel.

„Az egyház igazi kincse az Isten dicsőségének és kegyelmének szent evangélioma”.

Az Isten evangélioma az egyház nagy részénél eléggé ismeretlen dolog; azért arról kissé bővebben kell szólnunk. Krisztus ugyanis magán az evangéliomon kívül e világra semmi mást nem hagyott. Innét, hogy a maga meghívott szolgálaira sem hagyott mást, mint drachmákat, talentumokat, pénzt, dénárokat, hogy a kincseknek eme elnevezésével magát az igazi kincset jelölje meg. Pál is azt mondja (II. Kor. 12, 4), hogy ő kincseket gyűjt gyermekeinek. Krisztus is (Máté 13, 44) mezőben elrejtett kincsről beszél. És épen az, hogy el van rejtve, az az oka, hogy egyszersmind meg is vetik.

Az evangéliom pedig az apostol szerint (Róm. 1, 3)

Isten testben megjelent fiáról való beszéd, a ki nekünk minden mi érdemünk nélkül üdvösségünkre és békességünkre adatott. Az üdv ígéje a kegyelem ígéje, a vigasztalás ígéje, az öröm ígéje, a völegény és mennyasszony hangja, jó szó, béke szó az. A mint Ezsaiás (52, 7) mondja: „Mely kedvesek az ígehirdetők lábai, a kik békességet hirdetnek, jó dolgokat, üdvöt prédikálnak.” A törvény pedig a kárhóztás ígéje, a harag ígéje, a szomorúság ígéje, a fájdalom ígéje, a bíró és a vádlott szava, a nyugtalanság ígéje, az átok ígéje. Mert az apostol szerint (I. Kor. 15, 56; Róm. 4, 15; Róm. 7, 5–13): „A törvény a bűnnek ereje és a törvény haragot szül”. A halál törvénye az. Mert a törvénytől semmi mást nem nyerünk, hanemha rossz lelkiismeretet, nyughatatlan szívet, bűneink miatt remegő keblet; ezekre rámutat a törvény, ámde meg nem szünteti és mi sem szüntethetjük meg. Ekkor lép fel aztán az evangéliom világossága a foglyoknak és a megszorodottaknak és a teljesen kétségbeesetteknek mondván: „Ne féljete! (Ézsaiás 35, 4). Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet. (Ézsaiás 40, 1) Vigasztaljátok a kishitűeket! (I. Thessz. 5, 14). Imhol a ti Istentek! (Ézsaiás 35, 4). Imhol Istennek báránya, ki elveszi a világ bűneit! (János 1, 29). Imhol, a ki érettetek egyedül betöltötte a törvényt, a ki Istentől lett nektek, igazság, szentség, bölcsesség és váltóság (I. Kor. 1, 30). Mindazoknak, a kik benne hisznek”. Ha már most a bűnös lélek ezt az igen kedves hírt hallja, újra feléled és örömeiben ujong; megteljesedik örömteljes bizodalommal és nem fél többé sem a haláltól, sem a halállal rokon bármely büntetéstől, sőt a pokoltól sem Annak-okaért, a kik a büntetésektől még félnek, azok nem hallották még Krisztust, sem az evangéliom hangját, hanem csak a Mózes hangját.

Igy hát az evangéliomból ered Isten igaz dicsősége, midőn megoktattatunk arra, hogy a ör-

vény nem a mi cselekedeteink, hanem a Krisztusban rajtunk könyörülő Isten kegyelme által töltött be és töröltetik el. Nem cselekedet, hanem hit által, nem Istennek hozott valamely áldozat által, hanem úgy, hogy mindent Krisztustól nyerünk és veszünk; az ő teljességéből részesedünk és kapunk mindnyájan. Dr. Luther Márton. (A 95 tétel magyarázatából).

A theologiai tanári vizsgálatról.

(Az egyetemes, egyházkerületi felügyelő s a püspök urak szives figyelmébe ajánlva.)

A magyarországi ág. hitv. evang. keresztyén egyház immár elfogadott *theologiai tanügyi szervezete* XII-ik szakaszának 65. §-ában „a *theol. tanári képesítés*”-ről is szól. Szerkesztője az 1888-ik évi egyetemes közgyűlés jkvének 18. pontjában foglalt vizsgálati szabályzatot beillesztette a szervezet körébe. Rendelkezése szerint az egyetemes *theol. tanári vizsgáló-bizottság*, mely rendszerint „az egyetemes gyűlés helyén és alkalmával” vizsgálatot tart, az egyetemes felügyelőből, mint elnökből, s a püspökökből, egyházkerületi felügyelőkből és a *theol. rendes tanárokból*, mint tagokból áll. (Nyomatási hibából a mi szakaszunk 2. pontjában a soproni tanintézet nincs megjelölve.)

Ez a bizottság eddigelé úgy működött, hogy elnöke a hozzá *theol. tanári képesítés ügyében* beérkezett kérvényt áttette véleményadás s az írásbeli tételek kitzése végett valamelyik hazai *theol. tanári karhoz* s kedvező ítékezés esetén a jelölt az elnök által szóbeli vizsgálatra meghívott. Úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsga a *paedagogiai s a jelölt által választott theol. tudomány-szak köréből* volt leteendő. A szóbeli vizsgálat megállása esetén az illető — rendszerint már tanszéken lévő férfiú — *tanári eskü kíséretében theol. tanárnak nyilvánított*. E vizsgálatra bocsátás feltétele a *lelkészi vizsgálat s valamely külföldi egyetem látogatása*. (Az új szervezet nem határozza meg a külföldi tanulmányozás idejét.)

A *theol. tanári vizsgálat színvonalának emelése céljából* legyen szabad megbeszélés vagy esetleg irodalmi megvitatás tárgyául a következő javaslatokat megtennem:

A vizsgára bocsátás egyik lényeges feltétele legyen a *hazai tanulmány befejezésével egy vagy több évi külföldi egyetemi tanulmányozás*.

A latin nyelven irandó életrajz a magyar javára, mivel ma már kevés az értelme, mellőzendő.

Az írásbeli vizsgálatra a *jelentkező maga válaszsza meg szabadon tudomány-szaka köréből a feladatát s ezt nyomtatásban* nyujtsa be a hazai büleseleti doktorátus módjára többi okirataival együtt az elnöknek, illetve általa véleményadás és megbirálás céljából valamelyik akadémia tanári karának. Az, hogy nyomtatásban volna bekívánandó az írásbeli dolgozat, nagyon emelné a vizsgálat színvonalát, komolylyá tenné a jelöltre a feladatot s gazdagítaná amúgy is szegényes és hézagos hazai *theol. irodalmunkat*. A *paedagogiai tudomány köréből* való írásbeli dolgozatot törölném. Így van az ma gyakorlatilag a *theol. magántanári intézménynél* az ev. ref. egyházban.

A *theol. tanári vizsgáló-bizottság* az új szervezet szerint is helyesen s a dolog érdeme és komolysága szerint van összeállítva, s egészen helyesen van meg-

állapítva a szóbeli vizsgálat rendje is aképen, hogy annak tárgyai: a neveléstan, tekintettel főleg a felsőbb oktatásra és a választott szaktárgy, esetleg szaktárgyak a segédtudományokkal. Az is helyes és célszerű, hogy ilyen vizsgálatok mindig az egyetemes gyűlés helyén és alkalmával tartandók.

Köztudomású, hogy eddigelé ilyen *theol. tanári vizsgálatokat* rendszerint már tanszékekkel bíró egyének kedvéért tartottunk. A mult egyetemes gyűlés alkalmával volt az első eset, hogy *Blatniczky Pál* és *Pröhle Károly* személyében két gyakorló lelkész jelentkezett e vizsgálatra, sőt már a jövő évre is van tudomásunk három ily gyakorló lelkész, sőt vallástanár jelentkezőről. Legyen a jó példának szerencsés folytatása s ha az írásbeli szakdolgozatok nyomtatásban volnának a jövőben beadandók, e tömegesebb jelentkezéssel csak nyer a mi egyházunk, s annak papsága és irodalma. Erre való tekintettel már nem elégséges az eddigi gyakorlat, t. i. a vizsgálat eredményének jegyzőkönyvi kivonat alakjában való közlése, hanem szükséges egy külön megalkotandó *theol. tanári eskümintá* s a szervezet által is kívánt *theol. tanári oklevél*. Ez oklevelekkel bíró lelkészek sorából volnának aztán a jövőben a *theol. tanárok* az egyes szakcsoportokra *kizárólag* választandók. Ez volna a *theol. tanári képesítés gyakorlati eredménye*, hogy egyházi hatóságunk legjobb hite és meggyőződése szerint szabadon választhatna a képesítéssel bíró lelkészek sorából, a mi rendkívül emelné a lelkészi s a *theol. tanári kar* irodalmi állását és színvonalát. Az eskümintában a *theol. tanárokká* minősített egyénekre nézve még külön az egyházi és *theol. szakirodalommal* való foglalkozást is hangsúlyoznám.

Elmondottam egyházunk és annak irodalma iránti lángoló szeretetből és buzgóságból eredő megjegyzéseimet a *theol. tanári vizsgálat színvonalának emeléséről*. Szóljanak többen is a kérdéshez. Szívesen elfogadok bármely szigorított intézkedést vagy javaslatot az írásbeli és a szóbeli *theol. tanári vizsgálat színvonalának emelése érdekében*. S ha talán el is késtem megjegyzéseimmel, szolgáljon mentségemül az a körülmény, hogy a tárgynak fontossága, egyházunk kiváló érdeke s az eddigi gyakorlat tanulsága és tapasztalata késztetett e felszólásra.

Eperjes.

Dr. Szlavik Mátyás.

Szerkesztői megjegyzés. Dolgozó társunk cikkét és felhívását alkalomszerűnek tartjuk s ez utóbbit lapunk nevében ismétéljük. Főképen a legilletékesebb fórumok, a *theol. tanári testületek* véleményét várja és pedig joggal közegyházunk. Cikkirőnk legtöbb észrevételét megokoltak és helyesnek tartjuk, bár egyben-másban eltérünk. Véleményünket a maga egészében az esetleg támadó vita végére ígérjük, de két szempont főlemlítését most sem mellőzhetjük. A szakdolgozat kinyomatását mi azért is szükségesnek tartjuk, mert így a vizsgáló-bizottság valamennyi tagja közvetlenül megbirálhatná a jelölt arravalóságát és készülségét. A nyilvánosság nagy elve érvényesülne ez intézkedésben. Ellenben főiskolai (egyetemi) fokon, a hol a tudomány mivelésére s az önálló kutatásra termett tehetség szempontja a döntő, nem tartunk célszerűnek olyan intézkedést, hogy a tanszékek csak az ilyen módon képesített egyénekkel töltendők be. Mi a szabad irodalmi, de tudományos értékű munkáságot külön vizsgálat nélkül is elfogadjuk kvalifikáció gyanánt, de természetesen kell gondoskodni testületről, mely ily esetekben kellő hitelt és tekintélyt véleményét nyilvánítson.

Szerk.

SZEMLE.

Politikai hitvallások. Feszült figyelemmel kísértük a választások mozgalmi közben a politikai pártok és vezéregyéniségek nyilatkozatait. A világért sem veszünk rossz néven, hogy most a hárszabálmódosítás kérdése minden más kérdést leszorit a napirendről. A parlamenti rendszer szempontjából helyesnek tartjuk s ős hazájában, a szabad angol nemzetnél gyakori eset, hogy a pártok mérközö kedve, noha majd minden téren teljesen kifejtett s hagyomány szentesítette álláspontjuk van, a nemzet életgyökereit érintő valamely nagy kérdésben áttöri a pártkereteket s háttérbe kényszerít más időkben népszerű programmpontokat. Mi csak azt kívánjuk, hogy az ily összeütközés igazán a meggyőződésnek szabad, erőszakolatlan, a gyanúsítás és rágalom mérges fulánkjától ment harca legyen s a tusák hevét igazi keresztyéni szeretet lelke mérsékelje. Kiváncsiak voltunk azonban, vajjon a pártok és vezérek oly fontos pillanatban, a midőn a nemzet itéletét kérik, szólnak-e az 1848. XX. t. c. végrehajtásáról, illetőleg a protestáns egyházaknak e törvény szellemében való segélyezéséről. A valósághoz híven constatáljuk, hogy az ellenzéki nyilatkozatokból ez alkalommal — talán a szövetkezésre való tekintettel — minden ilyesfajta követelés vagy célzás eltűnt. Még a protestáns vallású jelöltek sem merték az ilyen módon megspékelt politikai hitvallást árulni attól való féltőkben, hogy nem akad rá vevő. A kormány feje, Tisza István, a kit elfoglalt helye egyszerű polemianál mélyebben szántó és tartalmasabb, hosszabb időre szóló programra kötelez, e kérdésben határozott ígéretet tett, a mely nagyjában megegyez októberi leiratának tartalmával. Így említést tesz a lelkészjövövedelem kiegészítéséről, a melyet a többi tisztviselők s főleg a tanítók és jegyzők fizetésével arányosítani akar, s elvül kimondja, hogy *magasabb fokú képzettségnek nagyobb javadalomra van joga.* A másik érdekes nyilatkozata az egyházi adóteher csökkentésére vonatkozik s ezzel roskadozó híveink javát célozza. Ha ez ígéret belátható időben megvalósul, a nemzet százados igazságtalanságot tesz jóvá. Még egy észrevételünk van. Több r. kath. egyházfő pásztorlevelet adott ki a választások alkalmával. Egyik-másik, mint p. o. Vaszary Kolozs hercegprimás, meglegedett azzal, hogy a hazaellenes irányzatú pártok támogatásától óvja híveit, a harciasabb rész s épen a fővezér, Majláth erdélyi r. kath. püspök arra inti papjait, hogy oly egyénekre szavazzanak, a kik az anyaszentegyház létfeltételének biztosítékát védelmezni fogják. A mi püspökeink nem avatkoztak bele a választási harcba, ezzel is kidomborították azt az igazságot, hogy az ő tisztök vallási lelkipásztori jellemű s nem politikai tényező. Továbbá, mint protestáns emberek, a lelkiismeret szent kérdéseiben semmiféle külső hatalomnak beavatkozását el nem ismerhetik s ennél fogva maguk az ellenkezőre nem adhatnak példát.

* A „Jézus-társaság“ 1905. évi névtára szerint az egész világon jelenleg 15,269 jezsuita létez és pedig 6829 pater, 4504 scholastikus, 3936 coadjutor. E nagy szám 5 assistentiába van beosztva és pedig: 1. *Itália*, 5 tartományban 1920 taggal; 2. *Germania*, 5 tartományban 4302 taggal; 3. *Galicia*, 4 tartományban 3083 taggal; 4. *Hispania*, 5 tartományban 3354 taggal; 6. *Anglia*, 6 tartományban 2745 taggal. Az austria-magyarországi „tartomány“ (provincia) a germaniai csoportozhoz tartozik. E tartomány összes tagjainak száma: 360 pater, 140 scholastikus, 234 coadjutor = 734. E számból Magyar-

országon a következő residenciákban összesen 187-en élnek, és pedig a következő megosztással:

Budapesten	8	pater,	—	scholastikus,	6	coadjutor	=	14
Kalocsán	29	"	7	"	15	"	=	51
Pozsonyban	21	"	34	"	10	"	=	65
Szatmárott	6	"	8	"	—	"	=	14
N.-Szombatb.	14	"	13	"	16	"	=	43

A magyar tartomány feje *Rosty Kálmán*, egy előkelő gömői (rozsnyói) evangélikus családnak ifjú korában szülői nagy bánatára convertált sarja.

TÁRCA.

Társadalom és erkölcsiség.

Irta: Kapi Béla.

A felolvasás a végéhez közeledett. Szellemmel és sok optimizmussal dicsőítette a felolvasó az új századot, melynek napja erre a tökéletes emberiségre hinti sugárait. „Igen, — m. t. hölgyeim és uraim, — az emberiség bizton halad a tökéletesedés útján. Tudományában az igazságot, művészetében a szépet hozza le az égből a földre s álommá varázsolja az élet valóságát!“ . . . . Lelkes tapsolás jelezte a felolvasás végét. A rendet zür-zavar, tolongás váltotta fel. Az előkelő társaság összekeveredett, a férfiak fekete frakkja s a nők estélyi öltözeke valami előkelő tarkaságot képezett. S a mint körülnéztem, pókhálószerű fonalak szövődését láttam, a társadalmi érintkezés fonalait, melyeket mint bűvös erő összebogoz, majd erőszakkal széttép maga a társadalom. S a mint ezt a szálát a maga útján mindig tovább és tovább kísértem, önkéntelen támadt gondolatom nyert alakot e kérdésben: „hát valóban olyan tökéletes a mi korunk társadalma?“ . . . Magamban megadtam a kérdésre a feleletet. S úgy éreztem, ha engem állítanak vala az előadóasztal elé, másképp szólok. Azt mondanám: „Születte fa vagy, féregrágtá gyümölcs . . . mint a veszni-térő Róma — külsőben csillogsz csupán . . . hatalmad az utolsó sugár, jövőd reménytelen . . .“ Nem! rosszul kezdtem! Hiszen így nagy úrral beszélni nem lehet! . . . Illő módon közeledem inkább s halkabb hangon imígyen szólok: „Köszöntlek téged, hatalmas társadalom! . . . Nem alázattal, mert nem vagyok rabszolgád, de nem is gyűlölettel, ellenséget bennem ne láss, hanem szeretettel, mint jó barát a jó barátját, így köszöntlek téged, hatalmas társadalom!“ . . . És ha szelid szóra bemenetelt találtam, akkor jöjjetek ti komoly érvek, kezdjék meg a harcot. De bocsánat! . . . egy kissé elkalandoztam. Feledém, hogy társadalmi kérdésekről szólni, minek előtte tudnánk, mi az a társadalom, mégis felületes dolog!

Mi is az a társadalom? Embereknek a természeti ösztön alapján egyesülése, határozott kitűzött célok szolgálataiban. Vagyis *egy* cél elérésén, *egy* cél megvalósításán munkálkodó embereknek szoros viszonyba lépése. Szövetkezés arra, hogy egymást a kitűzött cél szolgálataiban segítik, támogatják. Ilyen értelemben találunk társadalmat az emberi művelődés kezdetén is, mert megvolt a közös cél, s megvolt az összetartás érzete. De a társadalom mindig fejlődött! Minél tökéletesebb volt a cél, minél nemesebb volt az összetartó kapocs, annál tökéletesebb lett a társadalom. A társas együttetés a társadalom első alakja. Midőn erkölcsi jelleget nyer, ott áll előttiünk a család, mint a társadalom alapja. Majd a törzsrendszerek homályából kialakul az állam a maga

jogrendszerével. Család, állam, mind egy-egy társadalmi kör. Az egyesülés hozza létre, a határozott céltudatosság tartja össze. Az összekötő szálak biztosítása azonban már nemcsak a hagyományban rejlik, hanem a tételes törvényben is. A törvény köteléke fűzi egymáshoz azokat, kik egy közös célra egymással egyesültek.

De a társadalom eme törvény-szabályozta körein kívül még a társadalmak egész sora áll előttünk. Az igazság keresése, a szent Isten szolgálása, a megegyező hivatás stb.; mindezek lehetnek oly központok, melyek egy-egy társadalmi kör alakulására vezetnek. De menjünk csak tovább, még tovább! . . . Oda, hol a tó széle érintkezik a part peremével, hol a kis központú köröcskék mind egy hatalmas körbe futnak össze, a hol nincs válaszfal, hanem minden vizesöpp egyforma az emberiség víztükrében. Ez az utolsó társadalom, a legnagyobb társadalom: az emberiség. Tagja minden ember, a ki tagja lenni akar. Igaz, nincsen törvény, a mely alkotó elemeit összekösse, de van valami, a mi erősebb minden törvénynél és ez a lélek meggyőződése, az emberi hivatás tudata.

Kétféle társadalom áll tehát előttünk. Mind a kettő embereknek az egyesülése, de az egyik egyesülés a törvény, másik a szabad elhatározás alapján történik. Különbözők ezek a társadalmak és mégis egy megítélés alá esnek, mint a hogy a körök sugara és térfogata is más és más, jellemvonásuk mégis egy és ugyanaz. Az összes különböző társadalmakat összefűzi minden társadalom alkotó tényezője: az ember. És ezzel adva van egyszersmind a második szoros kapocs: a végső cél egyenlősége. Mert a végső célt eltekintve minden társadalmi kör előtt egy feladat lebeg.

Azok, a kik az individuálizmus túlságos uralomra jutásától féltették a társadalmat, kezdték hangoztatni, hogy az emberek ama egyesülése, mit társadalomnak nevezünk, szerves organismus. Egy élő tömeg, a mely úgy él, mint egy ember, működik, küzd a kitűzött célért. És abban, hogy a társadalmat szerves organismusnak nevezzük, benne rejlik a cél meghatározása is. Szerves dolog ugyanis nem bírhatja másban a célját, csakis önmagában. A társadalom célja tehát szintén önmagában, az őt alkotó emberekben rejlik. E pontnál azután megállhatnánk és megfújhatnánk a harei riadót: mi az ember feladata, mi az ember életcélja? . . . De hát hagyjuk ezt! Elégedjünk meg egy-egy általános itéllettel, a mit is egyéni meggyőződésünkben ezennel kiemelünk.

Az ember feladata minél inkább közeledni az emberi ideálhoz. Útmutatói azok az erkölcsi törvények, melyek, mint századok levont igazságai, oda szűrték a vándorút szélére. Biztatója és erősítője pedig ama egy, örökkévaló erkölcsi törvény, mely előtte világol, s melynek az útmutatók fényesebb vagy halványabb sugarai. Igen! az erkölcsiség megvalósítása, ez az ember rendeltetése, mert ez az ő lényege s célját az ember csakis önmagában bírhatja. S a társadalom, az emberiség olyan, mint egy ember. Küzd a kitűzött célért, halad a tökéletesedés felé, útja az erkölcsiség. Célja: a tökéletesség; s a tökéletesség: az erkölcsiség. „Az erkölcsi törvény? . . . kérdik kétes mosolylyal a bölcselők. De hiszen ez változik; a történelem egyik lapján így szól, öt lappal később, — lehet vagy négy-öt század, — pedig egészen másképp oktat. Hogyan lehet ez egy örökké tartó fejlődés irány-mutatója s célja? . . . Nem úgy, bölcs és tudós urak? . . . Az útmutató ducokat ne azonosítsuk ama utolsó világító oszloppal. És a történelmet hagyjuk úgy, a mint van. Annak könyve, — pedig ez az emberiség fejlődésének hű tükre, — azt mutatja, hogy a fejlődés útja az erkölcsiség útja. Mutatja, hogy a különböző korok meggyőző-

déséből kikristályosodó erkölcsi törvényen kívül van egy másik erkölcsi törvény, nem muló, nem változó, hanem örökké állandó. Ez az emberiség szellemi életében a nap. Világít, melegít: ez a hivatása. Körülötte forog minden: ez a dicsősége. És a mint a holdak s csillagok ezre gyöngye emberszem előtt meg nem látott, de istenkéztől vezetett határozott utakon futja pályáját a nap körül, úgy az emberiség is határozott, előre kijelölt úton közeledik a maga világító napjához: az erkölcsi törvényhez. A ki látja e világban az erény és gonoszság, juttalom és bűnhődés fájó ellenmondását s kinek az igazságba vetett hitét a meg-megújuló pilátusi kérdés elfojtani nem képes, az érzi, hogy fölöttünk egy örök törvény világol: az erkölcsi törvény. És végezetül még egyet! . . . A ki tudja, hogy az emberiség története oly tragédia, mit nem mi írunk, hanem rólunk írnak, a ki azt olvassa ki a történelem könyvéből, hogy ez a vörös fonal nem ember, hanem valami hatalmasabb kéz által vonatik, abban megerősödik a meggyőződés, hogy van utolsó cél s van örökkévaló erkölcsi törvény.

A társadalom célja tehát saját lényegében rejlik. Nem más az, mint saját lényegének kifejtése, az erkölcsiség megvalósítása. Úgy hogy a társadalom lényege maga utal arra az erkölcsi törvényre, melynek kifejtése a társadalom feladatát képezi. Így azután a társadalom és erkölcsiség viszonya, mint természetes, a társadalom fogalmával teljesen igazolt viszony jelenik meg előttünk. És az emberiség művelődésének története ugyancsak bizonyítja, hogy ez nemcsak igazolt, hanem egyszersmind szükséges viszony is. Csak az a társadalom töltheti be hivatását, mely az erkölcsiségben bírja létfeltételét s biztos támaszát. Mihelyt megfelelkezik a társadalom ezen viszonyról, mihelyt az erkölcsi törvényt lábba tapossa, az erkölcsi célt figyelmen kívül hagyja, nem haladhat a fejlődés útján, s tagjainak boldogságát sem munkálhatja igazán. Ilyenkor közeledik a társadalom az erkölcsi halálhoz. De ne felejtjük, sőt inkább hívjuk emlékeztünkbe a történelem ama bizonyosságát, hogy a társadalomnak erkölcsi halálát nyomon szokta követni a teljes halál.

A mit itt elmondtunk, a társadalom minden egyes körére áll. Mindegyiknek az erkölcsiség alapján kell állnia, s az erkölcsi tökéletesség céljart kell küzdenie. Földről az ég felé, — ad astra, — ez mindegyik rendeltetése. A családról kevés kivétellel mindenki vallja, hogy az erkölcsiségben van éltető lelke. Ha ezt elveszszük, élettelenül hull össze az egész, s az embereket nagy célokra egyesíteni nem tudja. És ugyanezen az erkölcsiségen épül fel az állam épülete. Alapja a jogrendszer. De ez a jogrendszer is csak akkor erős, ha az erkölcsi törvény alapján áll. E meggyőződést látjuk kifejezve tekintélyes államtudományi bölcselők rendszerében, kik az államot „erkölcsi organismus“-nak nevezik s egyik feladatát az isteni célok elérésében látják.

De hát ez még nem minden! . . . Hiszen a társadalomnak vannak egyéb körei is, a melyeknél bizony nem igen mondhatjuk el, hogy az erkölcsiség valami túlságos szerepet játszana. Ott van a *köznapi értelemben vett társadalom*. Ott van azoknak az embereknek egyesülése, kiket a közös műveltség, a szellemi és társadalmi érintkezés fűz össze egymással. A kik vagy szellemük, vagy gazdagságuk ragyogtatása által előkelő helyet foglalnak el. A felolvasásokon, hangversenyeken, színházakban a férfiak kifogástalan redingotban, a nők kifogásolható kivágott ruhában jelennek meg. Ezek az előkelők, a gazdagok, a hatalmasok; a pénz- és szellem-arisztokraták! . . . S ezeknek egyesülése az előkelő szellemi társadalom. Szerves organismus ez is, senkisem tagadhatja.

Jöllehet tagjai egymás között a versengés harcát vívják, s egymás felé az irigység csóváját vetik, mégis a társadalom a maga egészében, mint egy ember gondolkodik és cselekszik. Ez magában véve mind nagyon szép és dicséretes dolog, a hiba csak ott van, hogy ez a gondolkodás nem felel meg a társadalom lényegének, nem egyezik meg azzal az erkölcsi céllal, melynek megvalósítására ennek a társadalomnak is törekednie kell. A társadalomnak, ennek a hatalmas kollektív egyéniségnek vére az erkölcsiesség, de fájdalom, megromlott, úgy hogy a társadalom minden szerve helytelenül végzi a maga feladatát. Tekintsünk csak körül a mi korunk társadalmi életében, s a vizsgálat komoly elvégzése után, kérdezzük meg magunkat: minő kép az, a mit a társadalom ítélőképességünk táblájára lerajzol? Bizony, nagyon szomorú! Az erkölcsi eszme hanyatlása minden téren! Az egyén erkölcsi értékének, erkölcsi szabadságának napnyugta ez, a helyes erkölcsi gondolkodás megmetéyezése, a helyes erkölcsi ítélőtehetség megtévesztése. A mindennapi életben, a rendes társas érintkezésben, sajtóban, irodalomban, művészetben, politikai életben mindenütt egy tanúság rajzolódik elénk: az erkölcsi eszme kevésre becslése. Ebben rejlik a társadalom betegsége. És ez nemcsak múltó kórtünet, hanem ez a saját lényeggel meghasonlás, ez a fejlődés lehetőségének temetése.

Fontosságban mélyen járó tünetek ezek. Hiszen az előkelők szellemi társadalmi az egész emberiség egy részét egyesíti. És éppen azokat egyesíti, kiknek szellemi képessége biztosíték lehetne arra nézve, hogy a társadalom céljának megvalósítására tudatosan töreksszenek. És még tovább! . . . Ez a társadalmi kör van hivatva a példaadásra! Felfogásával, a társas érintkezésben felmerülő dolgokra egyszer s mindenkorra kimondott ítéleteivel, autonóm jellegű társadalmi törvényeinek megállapításával ez van leginkább hivatva befolyásolni a többi társadalmi kört s az egész emberiség társadalmát. De hát mit várhatunk a tésztától, ha már a kovász is rossz! . .

Ezt a társadalmat nem igen merem erkölcsi egyesülésnek nevezni, mert bizony meggyőződésében, ítéletében az erkölcsi elv munkálkodását nem igen láthatjuk. Ha a gúnyolódás lelke meg-meglepett, sokszor el-elgondolkoztam, hogyan lehetne ezt a társadalmat képben ábrázolni? És ilyenkor megjelent előttem egy százkarú szörnyeteg, a mint ott ül az élet útján, a közelébe jövőket édes szóval csalogatja, az odamenőket pedig békóba zárja. Igaz, a ki erősebb, az legyőzheti a százkarú szörnyeteget is, de hány erősebb nála? . . . És ha legyőzi is egy-egy, mit használ az a többinek? . . . A győzelem csak azé az egyé, a harcot minden később érkezőnek külön kell megvívnia! Sokszor meg úgy láttam, olyan ez a társadalom, mint valami hatalmas caesar, hatalma van, de annak igaz erkölcsi alapja nincsen. Népet, mely vakon követi, nem az erkölcsi célhoz vezet. Azokat pedig, a kik saját elméjükkel gondolkodva, megcsalottságuk tudatában feljajdulnak, egyszerűen száműzi kiváltságosainak köréből. Joga nincs, de törvényt ő hoz. Alattvalója nincs, de azért engedelmisséget követel.

A társadalomnak eme köréről, az előkelők, a műveltek társadalmáról sokan megfejtkeznek. A szociális és munkáskérdések tömege között nem látják meg az előkelők társadalmából kilépő kérdéseket. Az alsó néposztály elhagyottainak ügye mellett megfejtkeznek a gazdag osztály szegényeiről, a szellemi és erkölcsi proletárismsról. Pedig ezeknek a társadalmi kérdéseknek jelentősége is igen nagy. Ettől függ az egész emberiség jövője. Ezen társadalmi kör fejlődésének más irányba terelésére int a folyton haladó óramutató, mely közeledik a sokszor említett tízenkettedik órához.

És ha mindezek után valaki azt kérdezi: mit tegyünk? . . . röviden csak egyet mondhatok: valósítsuk meg a társadalom és erkölcsiesség viszonyát. Harcoljunk elszánt küzdelmet a társadalom erkölcsitelen kinövéséi ellen, s a romok felett emeljünk biztos alapon új épületet. Ez a kettős munka, — a társadalom-romboló és társadalom-építő munka, — ott áll minden ember előtt. Mindkét munkát vezesse egy eszme: földről az ég felé! Ad astra! . . .

Bocsáss meg hát, százkarú társadalom, ha gyöngye szóval rólad és néked beszélni merészkedem. Lehet, hogy egy-egy szavam csak tűnő vízesőpp, de hiszen Isten akaratából vízesőppben is lehet sziklarepesztő erő. Azt mondod, hogy akkor a dicsőség ama hatalmas erő, nem pedig a vízesőppé? . . . Jól van, ám legyen! Nem is a vízesőpp dicsősége, hanem a szikla porlása hevit a szólásra. Azért fogadj bár haraggal, avagy gúnyos mosolygással, én mégis küzdök ellened, százkarú társadalom s akkor is, — köszöntlek téged, óh hatalmas caesar! . . .

OKTATÁSÜGY.

* **A községi iskolák és az ünnepek** címen sérelmet panaszol fel Révész János nagybányai ev. lelkész a „Debreczeni Prot. Lap” f. évi 2. számában, a mely méltó arra, hogy intéző köreink figyelemre méltassák. Az eset a következő:

Ministeri rendelet intézkedik (1902. évi 44246. sz.) arra nézve, hogy mely ünnepnapok tekintendők a községi iskolákban iskolai szünetnapoknak. Ilyenek: Ő felsége nevenapja, Erzsébet királyné gyászünnepe, április 11., május 2., június 8. Kisebb szünetnapok még a vasárnap és az egy nappal álló ünnepnapok. A rendelet meghatározza a sátoros ünnepek hosszabb szünetének terjedelmét s végül az illető 45. §. záradékában a következőleg intézkedik: „Az egyes felekezeteknek egyházi ünnepnapjain az *iskolaszék* azon napokra, melyeket a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister rendeletileg mint iskolai szünetnapot igénylő egyházi ünnepeket megjelölt, avagy az egyházi szokás szentesített, az illető felekezethez tartozó tanulóknak iskolai szünetet engedélyezhet a nélkül, hogy a más felekezetekhez tartozó gyermekekre nézve a tanítás szünetelne. Ha pedig az iskola növendékeinek 70%-a vagy ennél több az illető felekezethez tartozik, ez esetben az egész iskolának, illetve egész osztálynak szünetet engedélyezhet. A községi elemi iskolai tanító saját felekezete ünnepén is köteles tanítani; kivételnek csak akkor lehet helye, ha osztályában a fenti rendelkezés szerint szünet van.

A nagybányai községi iskolában, mely 15 tanerőt foglalkoztat és a melyben ötféle vallású gyermekek részesülnek rendes tanításban, noha egyetlen felekezet növendékei sem érik el nemcsak a 70, de még az 50%-ot sem, mégis pl. múlt év nov. 1-én, vagyis a róm. kath. mindenszentek ünnepén általános iskolai szünet volt s midőn ez ellen az ev. és ref. egyház lelkészei az iskolai hatóság útján igyekeztek, főleg a jövőre való tekintetből, orvoslást kérni, úgy az iskolaszék, mint a szatmári kir. tanfelügyelőség által elutasították. Az ügyet ezek most fensőbb fórum, a ministerium elé vitték s ki fog tűnni, vajjon a minister tud-e és akar-e érvényt szerezni a saját rendeletének s ez által megmutatni, hogy a törvény első sorban hivatott öre respektálja-e az 1848. XX. t.-cikket, a mely egyszersmindenkorra eltörölt minden felekezeti privilegiumot, legalább papiroson.

Nézetünk szerint a dolgot intéző férfiainknak éber

figyelemmel kell kísérniök s semmi szín alatt meg nem tűrniök, hogy törvény és rendelet ellenére ev. prot. gyermekeink oktatása a róm. kath. apró ünnepek miatt rövideget szenvedjen. A rendelet világosan megmondja, hogy ily ünnepnapon szünet az egész iskolának, illetőleg osztálynak csak akkor engedélyezhető, ha a tanulóknak legalább 70%-a tartozik az illető felekezet kötelékébe; különben ilyen ünnepeken az illető felekezeti gyerekeknek ad personam szünet engedhető ugyan, de a községi iskolai tanító még a saját felekezete ily ünnepein is köteles tanítani.

* **Szabad theol. iskola.** A múlt évi bielefeldi theologiai tanfolyammal kapcsolatban szóba került egy *szabad theologiai iskola* („freie theologische Schule“) megalapításának eszméje, a melyet, úgy látszik, nyomon követ a megvalósítás is. A dolgról a baseli „Kirchenfreund“ a következőket írja: A cél, melynek tervezetét *Bodelschwingh* lelkész dolgozta ki, egy oly theologiai tanfolyam létesítése, a melynek feladata egyrészt theologusoknak, a kik tanulmányaikat már elvégezték, további indítást adni főleg a szentiratokban való komolyabb elmélyedésre, másrészt azoknak, a kiknek pozitív hitét tudományos kételyek megingatták, lelkük e harmoniáját ismét visszaadni s a mellett őket a lelképásztori és ígéhirdetői pálya magasztos feladataira intenzíven előkészíteni. E célból a cursus egy évre szerveztetnek két „hithű“ lelképásztor theologus vezérlete alatt, kiknek egyike az ő-szövetség, másika az új-szövetség magyarázatával foglalkoznak első sorban.

A magunk részéről a dolgot — őszintén szólva — csak azon esetben értjük, ha e cursusnak célja az, hogy a végzett theologusoknak a szentírás *gyakorlati* magyarázásában akar intenzívebb útbaigazítást adni tehát ha — mondhatnók — az egyetemi theoretikai előkészítés után őket, mintegy a gyakorlati seminarium helyettesítője, a gyakorlati lelkészkedésre akarja előkészíteni. Ha azonban a cursus a „hithűség“ és „pozitívizmus“ szépen hangzó jelszavai alatt célul magának azt tűzné ki, hogy az egyetemi szabad kutatás elvét akarná az egyházi tekintély jegyében ellensúlyozni: akkor abban áldást a német protestantizmus szempontjából nem látnánk. Egyébként az ő dolguk. Mi résen legyünk, hogy a külföldi példát mindenben vakon ne utánozzuk!

* **Confessionális vagy simultán iskola?** E kérdés foglalkoztatja utóbbi időben, főleg azonban azon indítvány óta, a melyet a múlt év május 13-án Hackenberg porosz képviselő és társai a porosz országgyűlés elé terjesztettek, a nagy német közvéleményt. Napilapok, folyóiratok, röpiratok és értekezletek két nagy pártra szakadva törnek lándzsát egyoldalról a *confessionális* iskola mellett, követelve, hogy az oktatás felekezeti alapon legyen szervezve; más oldalról pedig a *simultán* iskola mellett, a mely alatt felekezetek befolyása alól teljesen felszabadított, ha épen nem is felekezetnélküli, de felekezeteknélküli nevelő intézményt kell értenünk. A simultán iskoláknak különösen szenvedélyes követelője a szociáldemokrácia, a mely elvből minden egyházi intézmény ellen hadat visel, de erős támogatást talál a tanítóknak a lelkészek felügyelete ellen táplált ellen-szenvében, mely felügyeletben nem látnak egyebet, mint ósdi hagyományt, a mely a tanítót az egyház szolgáljarmába hajtva, szabad paedagogikai tevékenységében meggátolja, nemkülönben erős segítséget talál azon liberálisok felfogásában is, a kik szerint a confessionális particularizmussal szemben még sokkal kívánatosabb a territoriális particularizmus, s a kik a confessionális iskola megszüntetésével azon chinai falakat vélik lerombolhatni, a melyek a különböző felekezeti hazafiakat

egymástól elválasztják. Az iskolának — mondják — nem az a célja, hogy katolikusokat vagy evangélikusokat neveljen. Az államok — igaz — régebben vallásos testületek is voltak, de ez az állapot már megszűnt; az államnak, mint ilyennek *hite nincs*. Ez alapon az államnak az iskolából minden vallásoktatást ki kellene küszöbölnie, vagyis az iskolát teljesen felekezetnélkülivé tennie. Minthogy azonban ennek végrehajtása a jelen viszonyok között még sok nehézségbe ütköznék, hát elegendő, ha az állam az iskolában a vallásoktatást facultativá teszi s így azokat mind *simultán* iskolákká alakítja át. A ki az elemi iskolát confessionális alapon akarja továbbra is szervezni, — mondják — kell, hogy a közép és felső oktatást is ilyennek gondolja, mert hiszen a confessionalizmus öncélján tudja magát, végeredményben hát confessionális volna minden főiskola, minden egyetem, maga a tudomány és a művészet, a bíróságok, sőt maga a hadsereg is: ez pedig egyenes abszurdum és veszedelem. Az iskola az a hely, a hol az állami élet alapjait rakjuk le; az államnak pedig minden polgára egyaránt becses és értékes, kell azért, hogy az állam felekezeteknélküli (interconfessionális) legyen, a miből folyik, hogy az iskolának is ilyennek kell lennie. A confessionális iskola az interconfessionális állam lényegével homlokegyenest ellenkezik.

E felfogással szemben a confessionális iskola mellett harcol természetesen a róm. kath. centrumpárt, mint a pápás felekezet politikai szövívője, nemkülönben protestáns oldalról az orthodoxia, sőt az előkelőbb és szélesebb látókörű theologusok jelentékeny része is. Ez utóbbiak közül érdekes *Haupt Erich* hallei theol. professor felfogása, mely a saját szerkesztésében megjelenő „Deutsch-Ev. Blätter“ múlt évi októberi füzetében, a „Kirchliche Chronik“ és a „Noch einmal zum Schulantrag“ c. cikkében fejt ki, az orthodox lutheri irányt pedig igen érdekesen képviseli *D. Kaftan* kieli theol. professornak az „Allg. Evang. Luth. Kirchenzeitung“ f. évi 1. számában közölt „Ultramontanismus und Protestantismus“ c. cikke.

Haupt készséggel elismeri, hogy az állam nem dominiuma az egyháznak, hogy az iskola az állam élet-sphaerájába tartozik, s hogy az iskola azon célját, hogy az állam számára erkölcsileg is művelt polgárokat neveljen, sokkal könnyebben érné el, ha felekezeti ellentétek a népből nem léteznének, vagy ha ilyenek léteznének is, az iskola ezeket figyelembe nem venné. Ámde erkölcsi nevelés, pedig tágabb értelemben egész kultur-életünknek erkölcsi alapon kell nyugodnia, vallásos alapozás nélkül nem képzelhető, s az állam, ha elismeri a vallás e nagy paedagogikai jelentőségét (a mint hogy azt el kell ismernie) az egyház nevelő közreműködését nem nélkülözheti és nem ignorálhatja. Viszont az egyház is, ha a maga érdekeivel tisztában van, az államnak mint hasonlólag nevelő feladattal bíró intézménynek a közreműködését nem nélkülözheti. Igaz ugyan, hogy a dolgot felette gabalyítja azon tény, hogy az államnak — a mi par excellence Németországot illeti — nem egy, de két (prot. és róm. kath.) keresztyén egyházzal kell számolnia s épen ezen az állapoton nőtt ki a *simultán iskola* kérdése: ámde ez nem oly baj, a melynek egyetlen orvossága a simultán iskola volna; nem, még a róm. kath. egyház sajátosan kizárólagos s a modern állam fogalmát merőben elutasító álláspontja mellett sem. Mert bárha a róm. kath. egyház nem is képes a modern állam számára oly mértékben nevelni a maga híveit, mint az kívánatos volna: mégis a baj, ha a róm. kath. egyháznak a confessionális iskolát megadja, sokkal kisebb, mintha az egyházzal merőben ellentétes és kizárólagos

állásontra helyezkedik. Haupt a simultán iskolát nemcsak paedagogikai, hanem nemzeti szempontból is egyenesen veszedelmesnek tartja. Szerinte a róm. kath. alattvalók hazafiságában is meg lehet s meg kell bízni, mert bárha confessionalismusukban van is ultramontán elem, de mégis keresztyén vallásos irányú az, s így mindenesetre az állam erkölcsi céljait is szolgálja. Különben is a simultán állami iskolák mellett okvetlenül meg kellene engedni a nyilvánossági joggal felruházott confessionális (és pedig ép úgy róm. kath. mint evang.) iskolákat s az a tény maga elegendő arra, hogy az egész *simultán iskolaintézményt* s az ez által célzott eredményt kérdésessé tegye.

Hasonlag *Kaftan* is határozottan a confessionális iskola híve. Jelszava a „confessionális államiskola“, a melylyel szemben a simultán államiskola nem egyéb, mint egy idétlen megalkuvás; *compromissum*, a melynek se értelme, se célja. Szerinte a simultán iskola merő eszménykép s ez az oka, hogy hódít is, mert az emberiségnek mindig rokonszenves az, a mi eszményi: jelen esetben az eszményiséget a nemzeti gondolat viseli, a mely könnyen érthetőleg magával ragadja a kedélyeket. Amde azok, a kik ez eszményi párira ülnek, megfélemedeznek arról, hogy itt hármassal család vár rájuk. Elsőben is, hogy e simultán iskola egyszerűen elérhetetlen, kivihetetlen. egyszerűen azért, mert Németország túlnyomó többsége azzal nem rokonszenvez. Talajdonképen ez iskoláról csak ott lehet szó, a hol különböző ker. felekezetek vegyesen élnek egymás mellett: úgyde mit ér az ilyen iskola ott pl., a hol a róm. katolikusok vannak többségben? Ez azonos volna a prot. tanulók katholicizálásával. És éppen ebben rejlik a második baja. A harmadik csalódás pedig ott gyökeresedik, hogy az ilyen simultán iskolának, ha igazában ilyen akar lenni, vallás nélkül valónak kellene lennie, ez pedig azonos azzal, a mit nem keresztyének nevezhetnének. Mert bármely iskola csak akkor lehet keresztyén, ha vagy *katholikus*, vagy *protestáns*. Ez alapon hát a végső következmény nem lehet más, mint a confessionális állami iskola. *Kaftan* ebben egyenesen a protestantismussal szemben, tekintve a tényleges viszonyokat.

Ime a kérdés úgy, a mint a jelen állapotában áll. Ez alkalommal tartózkodunk minden megjegyzéstől, minthogy *nem bírálát*, csupán *tudósítás* volt itt a célunk. Mindenesetre azonban a kérdés, tekintve, hogy nálunk is az állam, mint kulturállam, mindinkább kiterjeszti hatalmát a népoktatásra, sőt mint ezt a legújabb népiszkolai törvényjavaslat mutatja, e téren egyenesen döntő lépésre készül, minket is igen közelről érdekel s fenntartjuk magunknak, hogy alkalomadtán, hazai viszonyaink megbeszélése kapcsán, a nagy németországi viszonyoknak tanulságait is értékük szerint le fogjuk vonni.

KÜLFÖLDI KRÓNKA.

Az Északamerikai Egyesült-Államok lutheri jellegű gyülekezeteinek statisztikája.

X. *The Danish Church in America.*

Ez a legrégebb dán lutheránus egyházcsoporthoz Amerikában. Alakult 1872-ben. Szerves összefüggésben van a dán egyházzal, a mely missionáriusokat küldött Amerikába, a kiknek működése folytán jött létre a „Danish Church in America“.

Ez a csoport 15 állam területén 131 egyházközséget alkot Templomai száma 75. Ezekben az üléshelyek száma 14,760, átlag 198. A templomok értéke 129,700 dollár, átlag 1741 dollár. Van 2175 üléshelyet magába foglaló 42 termük is. A communicansok száma 10,181.

XI. *The German Augsburg Synod.*

Ez a csoport 1875-ben alakult. Jelenleg hozzá tartozik 23 egyházközség, 23 templom 7560 üléshelylyel, átlag 329. A templomok értéke 111,060 dollár, átlag 4829 dollár. Communicansok száma 7010.

XII. *The Danish Association in America.*

Ez a csoport 1884-ben alakult olyan dán lelkészek buzgolkodása következtében, a kik előbb az annak idején ú. n. „Norwegian-Danish Conference“-höz tartoztak, de abból nem hittani vagy egyházkormányzati, hanem nemzetiségi okokból kiváltak.

E csoporthoz tartozik 50 egyházközség, 33 templom, 5700, átlag 173 üléshelylyel A templomok értéke 44,775, átlag 1357 dollár. Van 480 üléshelyet tartalmazó 15 termük is. Communicansok száma 3493.

XIII. *The Icelandic Synod.*

Ez a csoport izlandiakból alakult 1885-ben, leginkább Manitoba állam területén. Hozzá tartozik 13 egyházközség, 4 templom 1300, átlag 325 üléshelylyel. A templomok értéke 7200, átlag 1800 dollár értékben. Van 9 termük is 750 üléshelylyel. A communicansok száma 1991.

XIV. *The Immanuel Synod.*

Ez a kis német csoport 1886-ban alakult. A hozzá tartozó 21 egyházközség 8 állam területén oszlik szét. Van 19 templomuk, 5300 átlag 279 üléshelylyel. A templomok értéke 94,200, átlag 4958 dollár. Communicansok száma 5580.

XV. *The Suomi Synod.*

Ez a csoport finn lutheránusokból alakult 1889-ben. Hozzá tartozik 11 egyházközség, 8 templom, 1915 átlag 230 üléshelylyel. A templomok értéke 12,898, átlag 1548 dollár. Communicansok száma 1385.

XVI. *The United Norwegian Church.*

Ez a csoport 1890-ben alakult azzal a céllal, hogy benne a norvég lutheránusok mind egyesüljenek, a mi csak részben sikerült.

Ehhez a csoporthoz 18 állam területén fekvő 1122 egyházközség tartozik, a melyekről föbb vonásokban a következőket közöljük:

Államok szerint:

Állam neve	egyház- községek száma	templomok száma	üléshelyek száma	templomok értéke dollárban	communi- cansok száma
Jowa	113	85	25,335	220,100	14,891
Minnesota	405	283	76,791	608,200	49,541
North-Dakota	162	44	10,380	77,550	10,283
South-Dakota	148	41	8,150	54,655	7,922
Wisconsin	187	151	47,443	394,450	28,717
egyebekkel együtt összesen	1122	670	185,242	1,544,455	119,972

Független gyülekezetek.

A felsorolt 16-féle csoporton kívül van még sok független lutheránus egyházközség is, a mely tehát egy synodushoz sem tartozik. Ennek nem annyira tanbeli különbség az oka, mint a függetlenség szeretete. Van

arra is eset, hogy a független gyülekezet lelkésze a maga személyére nézve csatlakozik valamelyik synodus-hoz. Független gyülekezet van 231. Templomok száma 188, 62.334 ülőhelylyel.

E templomok értéke 1.249,745 dollár. Communicansok száma 41,953.

Összegező kimutatás az összes amerikai lutheránus egyházakról:

Állam neve	egyház- község száma	templomok száma	ülőhelyek száma	egyházi birtok értéke dollár	úrvacsorával élték
Alabama	10	7	1,850	15,400	791
Arkansas	18	13	2,165	39,345	1,386
California	39	21	6,575	364,800	4,267
Colorado	21	14	3,236	154,800	1,208
Connecticut	37	23	8,820	172,900	5,762
Delaware	2	1	335	10,000	296
Dist. of Columbia	11	13	6,100	414,000	2,997
Florida	6	4	730	9,850	369
Georgia	18	17	5,825	124,150	1,932
Idaho	7	5	930	6,950	401
Illinois	590	511	175,037	3,021,850	116,807
Indiana	279	266	82,609	1,220,410	41,832
Iowa	567	400	107,708	1,150,795	63,725
Kansas	205	147	33,688	418,410	16,262
Kentucky	18	17	5,170	60,300	2,394
Louisiana	12	12	4,075	64,400	2,952
Maine	6	5	1,300	8,600	904
Maryland	131	129	55,602	1,081,925	24,648
Massachusetts	30	15	4,260	114,400	4,137
Michigan	380	307	86,132	1,109,058	62,897
Minnesota	1,141	827	227,925	2,143,805	145,907
Mississippi	11	10	2,750	4,650	533
Missouri	160	148	42,689	890,090	27,099
Montana	8	2	475	11,200	394
Nebraska	387	253	49,949	774,816	27,297
New-Hampshire	3	3	1,000	16,000	520
New-Jersey	68	53	18,080	526,750	12,878
New-Mexico	2	—	—	—	64
New-York	317	306	117,115	4,693,375	89,046
North-Carolina	131	118	47,013	270,005	12,326
North-Dakota	298	75	18,040	136,275	18,269
Ohio	588	573	192,537	3,007,097	89,569
Oregon	21	12	2,515	59,050	1,080
Pennsylvania	1,292	1,105	515,827	9,258,020	219,725
Rhode-Island	4	2	600	7,750	590
South-Carolina	74	78	27,525	339,250	8,757
South-Dakota	432	138	27,783	183,575	23,314
Tennessee	36	33	12,560	91,760	2,975
Texas	88	80	20,840	210,915	14,556
Utah	4	—	—	—	84
Vermont	2	—	—	—	174
Virginia	157	136	48,165	344,915	12,220
Washington	35	22	5,575	75,950	1,912
West-Virginia	47	41	10,605	118,525	4,176
Wisconsin	894	757	223,570	2,328,138	160,919
Wyoming	8	2	350	6,100	721
Összesen	8,595	6,701	2,205,635	35,060,354	1,231,072

Meg kell jegyeznünk, hogy a fenti összegező kimutatásban a Magyarországból Amerikába szakadt lutheránusok nincsenek belefoglalva. Az amerikai magyar származású tótajkú gyülekezetekről az 1903. évi Transciscus naptár közöl adatokat, a melyeket a következőkben foglaljuk össze:

Pittsburghban Novomeski L. 1893 április 17-éig keresztelt 28 gyermeket, esketett 21 párt, temetett 9 izben. Orbach L. dec. 31-ig keresztelt 63 gyermeket, esketett 20 párt, temetett 19 izben. Kvaesala Draholin lelkész 1896 júniustól keresztelt 295 gyermeket, esketett 144 párt, temetett 157 izben, ugyanó írja, hogy 1902-ben úrvacsorával élt 1200 ember.

Homesteadban a hívek számát nem lehet pontosan megállapítani, mert az naponként változik. A tót evang. egyesületben átlag 150 tag van. A környékkel együtt a hívek lehetnek ezeren.

Chicagóban a tót ev. egyesület 1892-ben alakult s akkor 34, 1893-ban már 150 tagja volt. 1901-ben

született 111 gyermek, esketett 32 pár, confirmáltatott 4 gyermek. Halottak száma 30. Ez idő szerint a chicagói egyháznak 325 felnőtt tagja van.

Amerikai tót evangélikus papok: Bella Daniel, Laucsek Daniel, Engler Lajos, Boór László.

Közl.: *Dunántúli*.

EGYHÁZI ÉLET.

Felségadományok. Ő császári és királyi Felsége a *puchói* ág. hitv. evang. egyháznak leégett temploma és paplakja felépítésére 200 korona, az *ipolysági* ág. hitv. evang. templomépitő bizottságnak pedig 400 kor. segélyt adományozott magánpénztárából.

Jókay Miklós Móric Lőrintén 32 kor. gyűjtött a keszthelyi evang. leányegyház temploma részére. Ugyanerre a célra adta a gyámintézet a zalai missioi alap 1904. évi kamatát 117 kor. 28 fillért. Részletes nyugtatás a Hiv. Közl. 2. számában. A gyülekezet nevében Appel Károly gondnok Isten áldását kéri az adakozókra.

Kitüntetés. Ő Felsége a magyar király Leffler Sámuel nyiregyházi gymn. tanárnak és igazgatónak a közjótékonyág terén szerzett érdemei elismerésül a koronás arany érdemkeresztet adományozta.

Besztercebánya. Besztercebányai virágzó evang. egyházunk f. hó 22-én tisztújító közgyűlést tartott. Másodfelügyelővé Burkovszky Kálmán, eddigi isk. felügyelőt, iskolai felügyelővé Csesznák Gyula polgármester, kir. tanácsost választották meg egyhangúlag. Az egyházközségi iskolai tanács tagjai a következők: Boleman Lajos, Bothár Emil, id. Furgyik István, Dr. Holesch István, Hoznek János, Hugyecz György, Kiszely János, Turcsányi Ödön. Az iskolai tanács elnöke Csesznák Gyula. A szép múltu s nagy hivatásu egyházközség megválasztott tisztviselőit melegen üdvözljük.

A lipitói egyházmegye elnöksége és tisztikara a múlt évi december hó 19-én Liptószentmiklóson tartott rendkívüli közgyűlésen — megbízása lejárván — leköszönt. A gyűlés a választások megejtéséig a régi tisztviselőket bízta meg az egyházmegye ügyeinek intézésével, élükön Simkovic János esperes és Ruziák János esperességi felügyelőt. A gyülekezetek február hó 28-ig küldik be szavazataikat s az új tisztviselőket a márciusban tartandó rendkívüli közgyűlés igtatja be.

Bánk ünnepe. Kis bakonyaljai faluból jött a hír. Valaha virágzó evangélikus iskola volt, de jött a megpróbáltatás ideje s a hatalom eltiporta. Csak titokban ápolta a megvert pásztoru szédő nyáj régi hitét, templom nélkül, iskola nélkül. Múltak az esztendőök s a nyáj számban is nagyon megfogyatkozott. Ma sem éri még el a század, annak is nagyobb része keze munkája után éledgelő szegényember. Ez az állapot nem engedte nyugodni a bakony-szombathelyi anyaegyház derék papját, Hofbauer Pált s apostoli buzgalommal lelkesítgetve a kisdéd sereget, fölélesztgetve áldozatkészségét, a kis 30 forintnyi alaptőkét mustármag módjára 8000 koronára szaporította s belőle most egy éve szép iskolaépületet s tanítólakást emelt. A kishitűek, a kik részvéten gúnynyal nézték vállalkozását, megszégyenültek. A megszaradt csontokból életre keltett kis leányegyház hálából nagy titokban megfestette a jó lelki atyjának arkéjét s leleplezése alkalmából, jan. 11-én ünnepet rendezett tiszteletére. Hiányzott a külső fény, de gazdag volt melegségben, szeretetben. A gyermekek két-hangú éneke után Sente Gyula tanító üdvözölte a lelkészt, utánna egy kis leányka alkalmi verset mondott,

a tanító leánya pedig a köztisztletben álló papnéhoz intézett rövid üdvözlőt. A lelkész megható rövid beszédében mondott köszönetet a szeretet kedves megemlékezéséért. Mint a munkát a munkáért szerető embereknél mindennapi jelenség, Horbauer elhárította magáról a dicséretet, a mely egyedül Istent illeti, a ki általa az ő erőtelensége által cselekedett hatalmas dolgokat. „Ha emberektől lett volna e dolog, úgymond Gamalielként, semmivé lett volna. De én nem emberekben, hanem a jó Istenben bízom“. A szép sikerű ünnep alkalmából több üdvözlő távirat érkezett a gyülekezetbe. A sok jó kívánsághoz mi is csatoljuk a magunkét. Borostyán a derék papnak, gyülekezetnek, a melynek hite nem holt hit, az ifjú tanítónak, a ki a lelkészt magvető munkájában Krisztus harcosához illő hűséggel támogatja.

(K. L.)

Választási hírek. *Vitéz Lajos* dunáninneni ker. missiói lelkész, a kit a podluzsányi (Trencsénm.) egyház még múlt évi novemberben megválasztott lelkészül, miután a választás ellen beadott kérvényt visszavonták, február havában elfoglalja állását. *Mayer Pál* borsónyi lelkész már elfoglalta állását. *Krizbán* (Brassóm.) Sexti Kálmán h. lelkészt, az udvarhelymegyei Szász-Zsomborban (a szász egyház hatósága alatt) Czinkóczy János gör. lelkészt választották meg lelképásztorul. Mind a két ifjú testvére szép hivatás vár. Sixty beigtatása febr. 5-én lesz. — *A nyíregyházi gymnasiumnál* rendes tanár lett Zimmermann Rezső, helyettes tanár Kameniczky András tanárjelölt.

A pápai ev. leányegylet f. hó 15-én tartotta szokott évi hangversenyét, mely igen szépen sikerült. A női karok és magánénekek gondos és szabatos betanítása Szutter Dániel tanító érdeme. A nagyszámú közönség általános tetszéssel fogadta Kaka Irén, Király Jolán és Vitznyédy Anna szavallatát, valamint Pálffy Margitnak nagy ügyességgel előadott vig. monológiát. Felolvasást Gyurátz Ferenc lelkész-elnök meghívására Payr Sándor soproni theol. tanár tartott, ki Mária humanista magyar királynét, a renaissance ezt a szellemes és erélyes asszonyát mutatta be megfelelő történeti keretben. Nyomban a felolvasás után pedig Kerlinger Julcsa igen szépen és nagy hatással énekelte harmonium kísérettel Mária magyar királyné énekét. Szinte csodálni való, hogy ezt az igazán szép, történeti becsű éneket a hazai zeneirodalom eddig jobban fel nem karolta. Az új énekeskönyvbe mindenesetre fel kell venni.

Vallásos estély Orosházán. F. hó 15-én tartott Orosházán az idén a 3-ik vallásos estély. Kezdték és bezárták a Csonka János-féle iskola növendékei. Éneklésük sikerült, szép volt. Trencsényi Károly „Az élet célja“ című költeményét szavallta Bakos Irén. Tanulmányos felolvasást tartott a „Babonáról“ Brósz János isk. igazgató. Ábrányi Emil „Vándor madár“ c. költeményét Ravasz Antal községi tanító szavallta. Az érdeklődés ez estélyek iránt olyan nagy, hogy a polg. olvasókör nagy terme, a hol tartatni szoktak, minden alkalommal szűknek bizonyul a közönség befogadására. A legközelebbi estélyen Dr. László Elek vm. tb. főorvos fog felolvasni.

Elköltözött egyházi szolgák.

Sztehlo Andor 1828—1905. A stoósi gyülekezet f. é. január 16-án kísérté örök nyugalomra mind halálig szeretettel környezett lelkészének Stehlo Andornak porréseit. 77 éves korában szolgáltotta el az Úr családja és gyülekezete köréből, 42 évig tartó hű szolgálat után. Temetésén hatalmas módon nyilvánult iránta a közrész-

vét és pedig felekezeti különbség nélkül. A fáradt egyházi szolgát Turóczy Pál esperes magyarul, Domján Elek egyhm. jegyző pedig németül búcsúztatta el.

Az elhunyt testvér lelkészi karunk egyik legérdekesebb alakja volt. Hatalmas ágú-bogú ároni családból származott (Rozsnyón 1828. szül.). Még tanuló éveit be sem fejezte, a mikor a szabadságharc riadója fegyverbe szólította, beállt a honvédő seregbe, majd a felvidéki szabadcsapatnál működött az ajnácskői fegyverletélig. A sok fáradalom, nélkülözés, hideg téli idő megviselte, de a lélek megtartotta az erőtlenebb testet. Azután a bujdosás bizonytalan esztendei következtek; ő is, mint nemzete, „nem lelé honját a hazában“. Árulás környékezte, nehéz testtörő munkával kereste ösztövért táplálékát, nevéz titkolnia kellett. Végre elvégezhetthe theol. tanulmányait s mint végzett theológus Rozsnyóra került tanárnak. Itt sem hagyott békét neki a hatalom „compromittált“ hire miatt. Czékus István akkori rozsnyói lelkész tanácsára lelkészszé avattatta magát s 1863 őszétől fogva Stoószon pástorkodott. Krisztusi lelkű pap volt, fáradhatatlan és alázatos, rövid időn kivivta a környék köztisztletét. Hogy gyermekeit könnyebben nevelhesse, szabad óráit magántanítással töltötte s így megmenekült az anyagi gondoktól. 30 év alatt mintegy 300 tanítvány került ki keze alól. Jellegét, munkáját egyházmegyéje is megbecsülte, dekanussá s törvényszéki bírónak választotta. Erős hazafi, erős protestáns és nemes ember dőlt ki benne. Bizonyára elvette már az életnek koronáját az Úrtól, a kinek igéjét felszázadon át hirdette. Legyen emléke áldott!

(D. E.)

Philadelphij Móric német-lipesei lelkészben Liptó szenvedett veszteséget január 10-én. — A boldogult Német-Lipcsén született (1834), a hol atyja lelkész volt. A theológiát Pozsonyban, Jénában és Halleban végezte; hazajövet többek közt Szeberényi János superintendens mellett Selmecebányán is volt segédlelkész. 1859-ben a bagonyai (Hont m.) 1874-ben szülő faluja, Német-Lipese hívta meg lelkészül. Tudományos képzettségű, irodalmi téren is munkás papot vesztettünk benne. Temetése jan. 13-án volt, fergeteges téli napon. Simkovic János esperes mondott beszédet s tizenkét paptársa is elkísérte utolsó útjára. Özvegyén s egyházán kívül 7 élő gyermek s 20 unoka gyászolja a 46 évig szolgált lelkipástort.

Tornyosnémeti Tornyos Pál nyugalmazott lelkész január 21-én esett halálát jelenti a váci anyaegyház és a rádi filia. A boldogult 47 évig volt a gyülekezetnek buzgó lelki atyja. Temetése 23-án ment végbe. — Meghalt Vregyik Jakab ozdini nyug. tanító is. — Nyugal-
muk legyen zavartalan!

Uj-Pazua. Az egyházközség f. évi január hó 9-én tartotta tisztújító közgyűlését, a mely egyházi felügyelővé Schumacher Jakab helybeli földmivest választotta meg. Az új tisztviselők január 15-én a gyülekezet jelenlétében a templomban tették le az esküt. A gyülekezet vagyoni állapota örvedetes gyarapodásnak indult, úgy hogy nem sokára teljesül vágya: új orgonát szerezhet. A gyülekezet szaporasága kisebb mint az előző években, de ennek oka az, hogy sok gyermek esett áldozatul a járványok pusztításának. Született 307 gyermek, 152 fiú és 155 leány; confirmáltatott 63 fiú, 50 leány, összesen 113 gyermek. Esketés: 75 pár s közte csak 5 vegyes. Hozzánk áttért 2 személy, tőlünk senki. Meghalt 273 személy, 126 férfi és 147 nő. Az úrvacsorához járult 602 személy és beteggyónás 16 esetben volt.

Lajosfalva 1904-ben. (Torontál.) Lajosfalvinépes egyházunk jan. 15-én tartotta évi számadó közgyűlését,

mely a tisztviselők jelentését tudomásul vette s nekik a fölmentést megadta. Összes bevétele 10,576 korona, kiadása 10,272 korona volt, pénztári maradék tehát 304 korona. A gyülekezetnek van 115 $\frac{1}{2}$ kat. hold szántóföldje, a melynek jövedelme az összes egyházi szükségletet fedezi, még adósságtörlesztésre is jutott belőle 775 korona. Egyházi adó nincsen. Születés: 160 (86 fiu, 74 leány, 2 törvénytelen). Halálozás: 40 férfi, 26 nő = 66. Tehát a szaporaság 97 lélek s az egész gyülekezet lélekszáma 4259. (Ez tíz év alatt 23 % szaporaságot jelent). Konfirmáltatott 52 gyermek, úrvacsorájával élt 765, a mi csekély szám, de a javulás észlelhető; alig akad beteg, a ki úrvacsorája nélkül halna el. Esketés: 42 tiszta pár. (A községben 490 más vallású lakos van.) Kereszteltetett 3 felnőtt egyén. A templomlátogatás szép, reggeli könyörgésekre is szép számmal járnak a hívek. (D. L.)

Puchó 1904. évi adatai. Születés: 75 (46 fiú 29 leány, 13 törvénytelen, tehát 17 %). Halálozás: 48. Szaporodás: 27. (1728 léleknél 10 év alatt 16 %). Úrvacsorájával élt 1996. Konfirmálva 42 gyermek. Esketés 18 pár (vegyes 3).

Építkező egyházainknak, akár templom, akár iskola, vagy lakásépítésről van szó, melegen és jó lelkiismerettel ajánljuk *Gerey Ernő* műépítész hitsorsosunkat (Budapest, V. Honvéd utca 28), a ki a vállalkozókkal szemben a felügyeletet is elvégzi. Díjat nyert Aradon, Kondoroson, Budapesten. Jelenleg az érsekújvári templomot építi.

IRODALOM.

Az e rovatban ismertetett könyveket a szerkesztőség útján is meg lehet rendelni a pénz előzetes megküldése vagy utánvétel mellett.

— **Dr. Bartók György** erdélyi ref. püspök szép körlevélben ajánlotta Luther műveinek magyar fordítását egyházkerülete gyülekezeteinek, iskoláinak, lelkészeinek és tanítóinak beszerzés végett. A vállalat ismertetése s a megrendelés módzatainak megjelölése után a körlevél a következő szép szavakkal emlékezik meg a nagy reformátorról:

„Őszinte örömmel üdvözlöm a Luther-Társaság nemes vállalkozását, hogy a nagy reformátornak, aki isten igéjének erejével egy egész világot vetett ki sarkából és teremtett utat, a mi világunkat, örökbecsű műveit magyar nyelven közli velünk. Fájdalom, :; a protestáns keresztyénség örökké élő nagy alakjait is sokszor csak névről ismerjük. Most a Luther-Társaság nemes elhatározása lehetővé teszi, hogy a nagy reformátor szellemvilágának mélységét és kimeríthetetlen gazdagságát közvetlenül saját műveiből ismerjük meg, termékenyenye tevéen ez által saját szellemi világukat is.

A biblia után semmit sem ajánlhatok lelkipásztortársaimnak melegebben, mint épen a reformátorok s köztük legelső sorban a Luther műveit, melyek lángelméjének és mélységes kedélyének képezik érett gyümölcseit.

A Luther Márton művei magyar fordításának egyetlen művelt magyar protestáns ember asztaláról sem szabad hiányozni. Még kévesbé lelkipásztortársaim asztaláról. Magyar prot. egyházi irodalmunk szégyenletesen szegény. Úgy tetszik azonban, mintha irodalmunk munkásainak száma biztatólag szaporodnék. De hogy buzgóságuk meg ne lankadjon: tőlünk, az olvasó közönségtől, a lelkipásztortól és a vezető világiaktól is biztatást kell nyerniök. Igen-igen kérem ezért lelkész-társaimat, igyekezzenek a Luther-Társaság e felettébb fontos vállalatának minél több barátot szerezni s vagy a maguk vagy egyházközségük, akár mindkettőjük részére a Luther művei magyar fordítását megrendelni“.

Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdája Budapesten.

Szerkesztői üzenetek.

Vönöczk. Az „Evang. Egyház és Iskola“ a legilletékesebb helyről kapta meg a szükséges felvilágosítást. Széles Magyarországon senki el nem hiszi, hogy lelkiismeretünkön s a közjó szeretetén kívül valakitől függünk s meggyőződésünk nem volna szabad. Ott sem hiszik, csak állítják. Ez azonban bennünket sem nem keserít, sem félelmet nem okoz bennünk. A ki teljes életében nem ismert nagyobb célt és nagyobb örömet, mint egyházának odaadó szolgálatát, fel sem veszi az ilyen támadást, mert lelkiismeretében igazolást talál. Deák Ferenc 1861-ben ezernyi gyanúsítás szívesgésére válaszul azt mondotta: „Minden ember hajlandó közvéleménynek tartani azt, a mit maga óhajt s gyakran *nem a leghangosabb szó* a valódi közvélemény. De a lelkiismeret szava a közvélemény szavánál is szentebb.“ Ez a mi elvünk is. Költött nevekre címzett üzenetekkel, mindenféle célzással és más elavult szerkesztői fogásokkal sem engedjük hajónkat a terméketlen hirlapi tornázás sekély vizére csabíttatni. A mi hivatásunk az egyházépítő munka s ettől nem tántorodunk el senki kedvéért. A komolyság, tartalmasság tekintetében elfogadjuk a versenyt, — de olvasóközönségünket többre becsüljük annál, semhogy pénze fejében torzsalkodással tápláljuk. Ez a dologban utolsó szavunk, legfőkébb a ténybeli valótlanságokat igazítjuk helyre, akkor sem ha a *magunk*, hanem ha a *köz* érdeke kívánja.

U. L. Jövő számunkban lehetőleg kimerítő választ adunk. **A. F. P. V. Nyiregyháza. — Körmen. — Fancsal. — Alácsony.** Levél megy.

Készthely. Lajoskomárom. Az adományok nyilvános nyugtatását a „Hivatalos Közlemények“ben és a „Családi Lap“ban teszszük közzé. Üdvözlét!

Duna-Földvár. Levélben felelünk.

Lapunk olvasóit, főképp a lelkész, tanár és tanítói urakat tisztelettel kérjük, hogy az egyházukban előforduló eseményekről, gyűlésekről stb. bennünket értesíteni sziveskedjenek. Költségüket megtérítjük s fáradságukat is díjazzuk. Fontos hírekről idő rövidsége esetén táviratot is szívesen veszünk. A közleményt a szedés könnyítése végett a papirlapnak csak egyik oldalára kell írni. A cikkeket is díjazzuk s éppen ezért szigorú mértékkel mérünk.

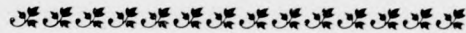

Az Evang. Theologusok Otthona kiadásában megjelent és kapható (Pozsony, Konvent-u. 13.)

„KIS ÉNEKESKÖNYV“

A keresztyén hívek lelki épülésére régi és újabb szerzők műveiből szerkesztette **Kovács Sándor.**

A magyar protestáns énekköltészet virágainak gyűjteménye ez a könyv. A reformáció korától kezdve napjainkig minden korszak költői megvannak benne. Magános áhítatosságra, iskoláknak és gyülekezeteknek egyaránt ajánlható. o o

A 12 íves szép tiszta nyomású könyv ára csinos kötésben 1 kor. 50 fillér, angol vászonkötésben . . 4 korona.

Nagyob! megrendelésnél kedvezmény jár.

